

Sygn. akt **III AUa 227/21**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 21 września 2022 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **M. A.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.**

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji M. A.

od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie

z dnia 21 stycznia 2021 r. sygn. akt III U 145/20

1. oddala apelację,
2. nie obciąża M. A. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w instancji odwoławczej,
3. przyznaje od Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Koninie) na rzecz r.pr. K. N. kwotę 120 zł plus podatek VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej M. A. z urzędu w instancji odwoławczej.

	Marta Sawińska	
--	----------------	--

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 12 grudnia 2019 r. znak: ((...)- (...)- (...)) ZUS II Oddział w P. zobowiązał M. A. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 27 czerwca 2019r. do 30 listopada 2019 r. w kwocie 7254,33 zł z tytułu wypłaconej renty z tytułu niezdolności do prac przysługującej W. L. z powodu zgonu w dniu 1 listopada 2019r. W uzasadnieniu powołano się na treść art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W odwołaniu od powyższej decyzji M. A. wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji i uwzględnienie jej odwołania.

Wyrokiem 21 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Koninie (sygn. III U 145/20) oddalił odwołanie (pkt 1), odstąpił od obciążenia odwołującej kosztami zastępstwa procesowego (pkt 2) oraz przyznał od Skarbu Państwa na rzecz Kancelarii

Radcy Prawnego K. N. kwotę 90 zł plus VAT tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego udzielonego odwołującej z urzędu (pkt 3).

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

M. A. została ustanowiona doradcą tymczasowym dla W. L., postanowieniem Sądu Okręgowego w Koninie z 17 kwietnia 2019r. Na podstawie tego orzeczenia była uprawniona do reprezentowania ubezpieczonego w sprawach urzędowych i związanych z jego leczeniem. Była między innymi uprawniona do pobierania renty w imieniu ubezpieczonego. Była osobą obcą dla W. L..

Pozwany przyznał decyzją z dnia 28 października 2019r. W. L. zaliczkę na poczet renty z tytułu niezdolności do pracy od 27 czerwca 2019r. Renta przysługiwała do 31 sierpnia 2020r. Należność za okres od 27 czerwca 2019r. do 31 października 2019r. w kwocie 6899,73 zł wraz ze świadczeniem za listopad 2019r. w kwocie 1622,74 zł (7254,33 zł) została wypłacona M. A. (adresatce decyzji) w dniu 6 listopada 2019r. już po śmierci W. L., który zmarł 1 listopada 2019r. Pozwany organ otrzymał informację o zgonie ubezpieczonego 8 listopada 2019r. Wnioskodawczyni zamieszkiwała z W. L., pozostawała z nim w nieformalnym związku, opiekowała się ubezpieczonym, kiedy ten przebywał w Szpitalu w K., nie pracowała, pożyczala pieniądze na zapewnienie środków niezbędnych do opieki nad partnerem. Wnioskodawczyni podjęła zatrudnienie w grudniu 2019r. za wynagrodzeniem 2600 zł. Nie ma środków na zwrot należności, ponieważ pobrane świadczenie przeznaczyła na zwrot długów. Ubezpieczony W. L. miał dzieci i brata. Rodzina interesowała się stanem zdrowia ubezpieczonego. Wnioskodawczyni jest gotowa zwrócić rentę W. L. za listopad 2019r.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji wydał zaskarżony wyrok, w którym oddalił odwołanie (pkt 1), odstąpił od obciążenia odwołującej kosztami zastępstwa procesowego (pkt 2) oraz przyznał od Skarbu Państwa na rzecz Kancelarii Radcy Prawnego K. N. kwotę 90 zł plus VAT tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego udzielonego odwołującej z urzędu (pkt 3).

Sąd Okręgowy podkreślił, że przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była kwestia istnienia obowiązku zwrotu po stronie wnioskodawczyni nienależnie pobranego świadczenia za okres od 27 czerwca 2019r. do 30 listopada 2019 r. po zmarłym W. L.. Organ rentowy w tej mierze powoływał się na treść art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Na wstępie rozważań prawnych Sąd Okręgowy przytoczył treść art.138 ust.1 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Okręgowy wskazał także, że stosownie do treści art. 130 ust. 1 ww. ustawy świadczenia wypłaca się za miesiące kalendarzowe w dniu ustalonym w decyzji organu rentowego jako termin płatności świadczenia. Świadczenia wypłaca się osobom uprawnionym, za pośrednictwem osób prawnych prowadzących działalność w zakresie doręczania świadczeń, albo na wniosek tej osoby na jej rachunek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej. Przepis ten stosuje się do osób sprawujących opiekę prawną nad osobami uprawnionymi do emerytury (art.130 ust. 2 i ust. 2a).

Następnie Sąd I instancji podkreślił, że z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż W. L. zmarł w dniu 1 listopada 2019 r., w dniu 6 listopada 2019 r. M. A. przyjęła świadczenie rentowe za okres od 27 czerwca 2019r. do 30 listopada 2019r. W chwili pobrania świadczenia rentowego wnioskodawczyni wiedziała, że W. L. zmarł. Opieka prawna ustala z chwilą śmierci ubezpieczonego więc M. A. nie była uprawniona do pobrania świadczenia, bowiem uprawnienie wygasło z chwilą śmierci W. L.. Świadomość nienależności świadczenia po stronie osoby, która nie była wskazana w decyzji nie ma znaczenia dla ustalenia jej obowiązku zwrotu.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że organ rentowy przed dniem wypłaty emerytury za wskazany okres nie dysponował informacją o śmierci uprawnionego W. L., a informacja ta została przekazana organowi rentowemu dopiero 8

listopada 2019r., zatem wypłata świadczenia nastąpiła z przyczyn od organu rentowego niezależnych, w rozumieniu art. 138 ust. 3 ww. ustawy.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy oddalił odwołanie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpił od obciążania odwołującej kosztami zastępstwa procesowego. Pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu Sąd I instancji przyznał wynagrodzenie na podstawie § 15 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016r.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła odwołująca M. A. zaskarżając go w zakresie pkt 1 wyroku.

Zaskarżonemu wyrokowi apelująca zarzuciła:

1. naruszenie przepisu prawa materialnego tj. art. 136 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez jego niezastosowanie do ustalonego w niniejszej sprawie stanu faktycznego, co skutkowało uznaniem, iż Odwołująca nie należy do katalogu osób uprawnionych do niezrealizowanych świadczeń,
2. naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego w zakresie zeznań Odwołującej co skutkowało pominięciem jej z kręgu osób uprawnionych do wypłaty niezrealizowanego świadczenia.

Wskazując na powyższe zarzuty odwołująca wniosła o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uznanie, że świadczenie to było Odwołującej należne,
- 2) zasądzenie od organu rentowego na rzecz Odwołującej kosztów postępowania odwoławczego w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o przyznanie radcy prawnemu K. N. kosztów nieodpłatnej pomocy prawej udzielonej Odwołującej z urzędu.

Nadto z ostrożności procesowej wniosła o nieobciążanie jej kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

W odpowiedzi na apelację odwołującej organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od odwołującej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa sądowego w postępowaniu odwoławczym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Wniesioną przez odwołującą M. A. apelację uznać należy za bezzasadną.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej ocenie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów. Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne i rozważania prawne, które Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne bez potrzeby ponownego ich przytaczania.

W pierwszej kolejności podkreślić należy, że istota sporu w niniejszej sprawie była kwestia istnienia obowiązku zwrotu po stronie wnioskodawczyni nienależnie pobranego świadczenia za okres od 27 czerwca 2019r. do 30 listopada 2019 r. po zmarłym W. L.. Organ rentowy w tej mierze powoływał się na treść art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Stosownie do treści art. 138 ust. 2 powyższej ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Z kolei zgodnie z art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Na mocy art. 130 ust. 1 ww. ustawy świadczenia wypłaca się za miesiące kalendarzowe w dniu ustalonym w decyzji organu rentowego jako termin płatności świadczenia. Świadczenia wypłaca się osobom uprawnionym, za pośrednictwem osób prawnych prowadzących działalność w zakresie doręczania świadczeń, albo na wniosek tej osoby na jej rachunek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej. Przepis ten stosuje się do osób sprawujących opiekę prawną nad osobami uprawnionymi do emerytury. (art.130 ust.2 i ust.2a)

Nie zasługiwał na aprobatę w ocenie Sądu Odwoławczego zarzut odwołującej, w którym wskazywała na naruszenie art. 136 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez błędne jego niezastosowanie do ustalonego w niniejszej sprawie stanu faktycznego, co skutkowało uznaniem, iż odwołująca nie należy do katalogu osób uprawnionych do niezrealizowanych świadczeń.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zgodzić się należy ze stanowiskiem organu rentowego zaprezentowanym w odpowiedzi na apelację, że uprawnienia na podstawie art. 136 ustawy emerytalnej nie były przedmiotem rozstrzygnięcia organu rentowego w zaskarżonej decyzji. Z kolei niezależnie od tego, stwierdzić należy, że odwołująca nie jest osobą uprawnioną do otrzymania świadczeń należnych W. L., bowiem nie należy do kręgu osób wymienionych w art. 136 ust. 1 ww. ustawy, tj. nie jest członkiem rodziny zmarłego (pozostawała w nieformalnym związku z W. L.).

Odnosząc się zaś do podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia prawa procesowego wskutek przekroczenia zasad swobodnej oceny dowodów, a w szczególności art. 233 § 1 k.p.c., wskazać należy, iż skuteczne postawienie zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. wymaga wykazania, że sąd dokonując oceny dowodów uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, albowiem jedynie to może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej, niż przyjął sąd, wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena sądu oraz wyprowadzania z nich odmiennych niż sąd wniosków. Tylko bowiem w przypadku, gdy brak jest logiki w wyprowadzaniu przez sąd wniosków z zebranego materiału dowodowego albo gdy wbrew zasadom doświadczenia życiowego sąd nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo - skutkowych, przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona. Natomiast jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i musi się ostać. Nie jest więc wystarczającym uzasadnieniem zarzutu naruszenia normy art. 233 k.p.c. wyrażenie przez apelującą dezaprobaty dla oceny prezentowanej przez Sąd I instancji i przedstawienie własnej oceny dowodów. Strona skarżąca ma obowiązek wykazania naruszenia przez sąd zasad oceny dowodów wynikających z art. 233 k.p.c., a zatem wykazania, że sąd wywiódł z materiału procesowego wnioski sprzeczne z zasadami logiki lub doświadczenia życiowego, względnie pominął w swojej ocenie istotne dla rozstrzygnięcia wnioski wynikające z konkretnych dowodów.

Na gruncie niniejszej sprawy stwierdzić należy, iż apelująca powyższemu nie sprostowała – stawiany przez nią zarzut naruszenia prawa procesowego, polegającego na błędnej ocenie materiału dowodowego wyrażonej w art. 233 § 1 k.p.c. – apelująca nie wyjaśniała, jakie dowody zostały błędnie przez Sąd ocenione i na czym polegał ten błąd. Odwołująca jedynie poprzestała na własnej ocenie poszczególnych dowodów i wynikających z nich wniosków.

Podkreślić raz jeszcze należy, że jak słusznie ustalił Sąd I instancji z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż W. L. zmarł w dniu 1 listopada 2019 r., a w dniu 6 listopada 2019 r. M. A. przyjęła świadczenie rentowe za okres od 27 czerwca 2019r. do 30 listopada 2019r. Z kolei w chwili pobrania świadczenia rentowego wnioskodawczyni wiedziała, że W. L. zmarł, zatem opieka prawna ustała z chwilą śmierci ubezpieczonego więc M. A. nie była uprawniona do pobrania świadczenia, bowiem uprawnienie wygasło z chwilą śmierci W. L. (tj. w dniu 1 listopada 2019 r.). Co również istotne świadomość nienależności świadczenia po stronie osoby, która nie była wskazana w decyzji nie ma znaczenia dla ustalenia jej obowiązku zwrotu. Organ rentowy przed dniem wypłaty emerytury za wskazany okres nie dysponował informacją o śmierci uprawnionego W. L.. Informacja ta została przekazana organowi rentowemu dopiero 8 listopada 2019r., tj. po wypłacie spornego świadczenia. Powyższe okoliczności niezbiec świadczą o tym, że wypłata świadczenia nastąpiła z przyczyn od organu rentowego niezależnych, w rozumieniu art. 138 ust. 3 ww. ustawy, zatem odwołująca zobowiązana jest do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Reasumując, w niniejszej sprawie Sąd I instancji oparł się na pełnym materiale dowodowym, prawidłowo go ocenił i przyjął za podstawę poczynionych ustaleń faktycznych. Wyrok odpowiada prawu. Zarzuty apelacyjne odwołującej nie znajdują zatem uzasadnienia.

Wobec uznania, że zarzuty apelacyjne M. A. były bezzasadne oraz mając na uwadze powyższe ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację (pkt 1 wyroku).

Sąd Apelacyjny na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpił od obciążania apelującej kosztami zastępstwa procesowego, mając na uwadze jej trudną sytuację materialną (odwołująca ma szereg długów, które powstały m.in. z uwagi na brak pracy w okresie opieki nad W. L., natomiast wynagrodzenie które obecnie otrzymuje ze stosunku pracy, nie jest wysokie i nie pozwala jej na pokrycie kosztów zastępstwa procesowego strony przeciwnej) – pkt 2 wyroku.

Sąd Apelacyjny na podstawie art. § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016r. w punkcie 3 wyroku przyznał od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Koninie) na rzecz r.pr. K. N. kwotę 120 zł plus podatek VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej M. A. z urzędu w instancji odwoławczej.

sędzia Marta Sawińska